

Фінансове право як галузь права

Козинець І.Г., ст. викл. кафедри
цивільного, господарського права
та процесу

Півень Б.О., студент гр. ПР-153

1. Предмет і метод фінансово права

- Важливість суспільних відносин, спрямованих на матеріальне (грошове) забезпечення громадських (загальнодержавних) інтересів, обумовлює необхідність їх правового регулювання.
- Сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі фінансової діяльності держави, являє собою фінансове право (надалі ФП).

- Предметом ФП є суспільні відносини, що виникають з приводу формування, розподілу, перерозподілу, використання та контролю публічних фінансових ресурсів (фондів грошових коштів) у процесі діяльності держави (органів державної влади) та органів місцевого самоврядування.

- Критерієм відмежування фінансово-правових відносин від інших видів відносин, що також мають грошовий характер, є те, що однією зі сторін таких відносин є саме держава, яка повинна виражати і забезпечувати реалізацію публічних фінансових потреб та інтересів.

Таким чином, предметом правового регулювання ФП є :

- 1. бюджетні правовідносини;
- 2. податкові правовідносини;
- 3. правовідносини в сфері державного кредиту та боргу;
- 4. правовідносини, що виникають при здійсненні державних витрат, в т.ч. кошторисно-бюджетному фінансуванні;
- 5. фінансові правовідносини в сфері банківської діяльності та грошового обігу;
- 6. правовідносини в сфері валютного регулювання та контролю тощо.

• Отже, предметом ФП є суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються у сфері фінансової діяльності держави.

Метод ФП – це система юридичних прийомів (способів), за допомогою яких здійснюється регулювання фінансових правовідносин, юридичний вплив на учасників останніх

- Основним методом ФП виступає метод владних приписів, притаманний і іншим галузям публічного права.

Метод владних приписів означає:

- Фінансові правовідносини виникають тільки на основі правових актів;
- Обсяг прав і обов'язків сторін визначаються законами України;
- Учасники фінансових правовідносин не мають фінансової самостійності (права вибору);
- Санкції завжди мають каральний характер;
- Відсутня рівність сторін.

- Крім методу владних приписів, за сучасних умов все більшого застосування набувають і інші методи регулювання фінансово-правових відносин: метод погодження, метод рекомендації тощо.

- Але ці методи застосовуються лише в поєднанні з методом владних приписів.

2. Поняття фінансового права та його принципи

- ФП - це сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини щодо формування, розподілу, використання та контролю публічних фінансових ресурсів (централізованих і децентралізованих грошових фондів держави та органів місцевого самоврядування) з метою забезпечення належної реалізації публічних потреб.

ФП можливо розглядати як галузь законодавства,
як науку та навчальну дисципліну.

Як навчальна дисципліна надає знання фінансового законодавства та вміння аналізувати і вирішувати складні питання, що виникають у процесі фінансової діяльності держави.

Як галузь законодавства - це сукупність нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері мобілізації (формування, утворення), розподілу (перерозподілу), використання і контролю централізованих та децентралізованих фондів коштів.

Як наука представляє собою сукупність положень, правові доктрини щодо фінансового права як галузі права.

- **Принципи ФП** - це вихідні, відправні теоретичні положення, керівні ідеї, які визначають зміст, властивості, ознаки і спрямованість правового регулювання фінансових правовідносин та за допомогою яких здійснюється регулювання суспільних відносин, що складають предмет фінансового права.

За сферою дії принципи ФП поділяють на:

а) загально правові принципи: верховенства права, справедливості, рівності, гуманізму, відповідальності, демократизму, законності та ін.;

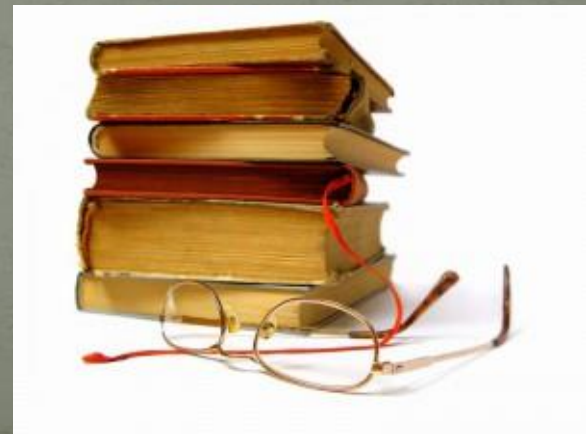
б) міжгалузеві принципи: влади і підкорення, субординації; ієрархії; нерівного правового становища; імперативності; загальної заборонності;

в) галузеві принципи: пріоритетність публічних інтересів у правовому регулюванні фінансових відносин; соціальна спрямованість фінансово-правового регулювання; самостійність фінансової діяльності органів місцевого самоврядування; розподіл функцій у сфері фінансової діяльності між представницькими і виконавчими органами влади; гласність фінансової діяльності держави, органів місцевого самоврядування; плановість та ін.

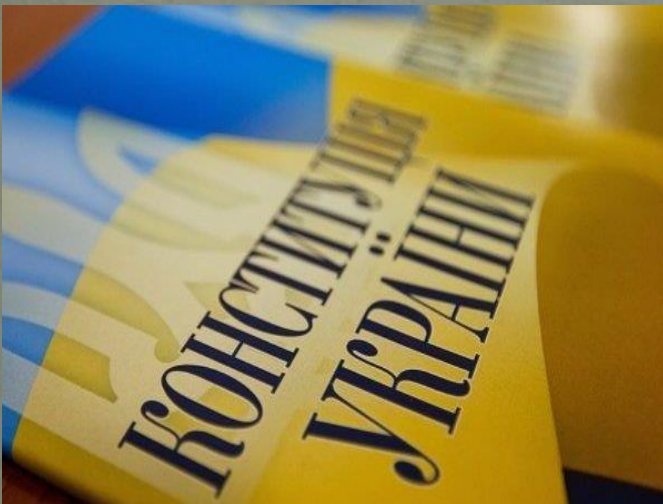
3. Фінансове право в системі права України

- ФП найбільше пов'язане з конституційним, адміністративним і цивільним правом.
- ФП розвивається на базі норм конституційного права, конкретизуючи конституційно-правові положення стосовно регулювання фінансової діяльності держави й місцевого самоврядування.

Взаємозв'язок з конституційним правом

- В основі фінансового права лежать норми Конституції України. Вони встановлюють компетенцію органів законодавчої і виконавчої влади в сфері бюджету, податків, державного кредиту, страхування, грошово-кредитної системи, закріплюють загальні принципи та положення щодо фінансової діяльності держави та місцевого самоврядування.

- У фінансовому праві ці норми конкретизуються і розвиваються. Зокрема, група фінансово-правових норм (Бюджетний кодекс України) докладно регламентує складання, розгляду, затвердження і використання Державного і місцевих бюджетів.

Взаємозв'язок з адміністративним правом

- З адміністративним правом взаємодія виявляється через фінансові правовідносини які є управлінськими відносинами, оскільки діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування пов'язана з управлінням в галузі формування, розподілу та використання фондів коштів держави й місцевого самоврядування.
- Окрім того, охоронна функція ФП як галузі права реалізується і через інститут адміністративно-правової відповідальності.

Взаємозв'язок з цивільним правом

- Присутній зв'язок з цивільним правом, адже фінансові відносини є майновими відносинами, оскільки їх безпосереднім об'єктом є централізовані та децентралізовані фонди коштів.

- Також є сфери фінансової діяльності, які впорядковуються одночасно нормами фінансово й цивільного права (кредитні відносини, відносини у сфері страхування, грошового обігу, розрахунків тощо).

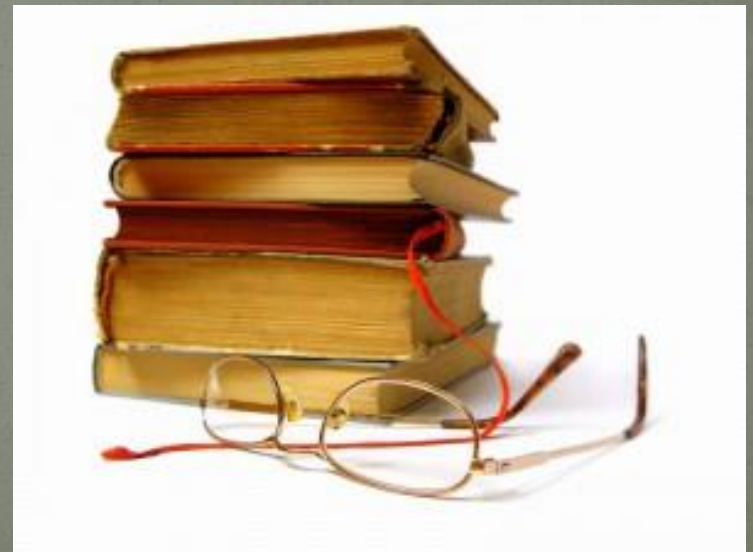

- Існує зв'язок ФП з іншими галузями права, зокрема кримінальним, екологічним, земельним, аграрним тощо.

4. Джерела фінансового права

- Джерелом ФП є форма вираження правотворчої діяльності держави з приводу прийняття компетентними державними органами нормативних актів, що встановлюють норми фінансового права.

Джерела ФП можуть бути систематизовані згідно з певними принципами:

1. На підставі владної територіальної ознаки:

- загальнодержавні нормативні акти; республіканські (АРК); місцеві нормативні акти.

2. За характером правових норм:

- нормативні акти, що містять правові норми загального характеру, прийняті компетентними органами у встановленому порядку; ненормативні акти, що не містять правових норм загального характеру.

3. За особливостями правового регулювання і характером установа:

- звичай; прецедент; міжнародні договори; правова доктрина; нормативно-правовий акт.

*а) загальні
нефінансові
закони*

*г) спеціальні
інституційні
закони*

Законодавчі
акти, що лежать в
основі
фінансового
законодавства,
становлять певну
систему:

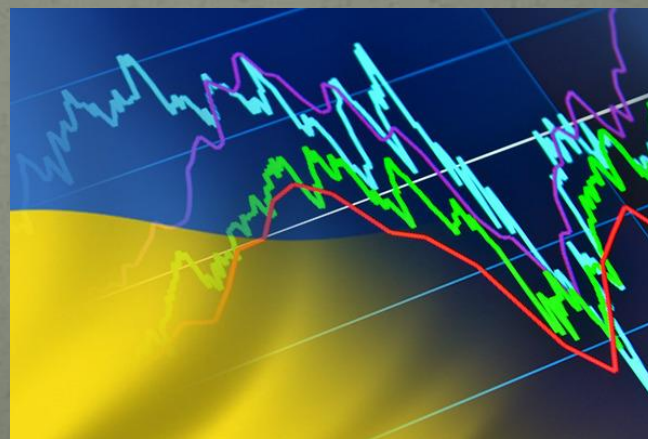
*б) загальні
фінансові
закони*

*в) загальні
інституційні
закони*

Законодавчі акти, що лежать в основі фінансового законодавства, становлять певну систему:

- а) *загальні нефінансові закони* - конституційні закони чи закони, що належать до інших галузей права, які містять фінансові норми (ЗУ «Про загальнообов'язкове державне страхування», ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні»);

Законодавчі акти, що лежать в основі фінансового законодавства, становлять певну систему:

- б) *загальні фінансові закони* - закони, що регулюють основи фінансової системи (ЗУ «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»);

Законодавчі акти, що лежать в основі фінансового законодавства, становлять певну систему:

- *в) загальні інституційні закони* - законодавчі акти, що містять положення, які регулюють окремі інститути в цілому, їх основи, головні характеристики (Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України);

Законодавчі акти, що лежать в основі фінансового законодавства, становлять певну систему:

- г) *спеціальні інституційні закони* - законодавчі акти, що регулюють окремі частини фінансових інститутів (ЗУ «Про банки і банківську діяльність»).

